

LONDÝN – METROPOLA ANGLICKA

Londýn

(anglicky **London**) je hlavné a najväčšie mesto Anglicka a Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska. Leží pri ústí rieky Temža do Severného mora. V súčasnej metropole žije asi 7,5 milióna obyvateľov na ploche väčšej ako 1500 štvorcových kilometrov. Osadu Londinium v r. 43 po Kristovi založili rímske légie. V r. 886 sa Londýna zmocnil kráľ Alfréd Veľký a zmenil ho na najväčšie kráľovské mesto. V 18. st. sa Británia rozvinula v obchodnú a priemyselnú veľmoc. Londýn sa stal centrom bankovníctva a približoval sa začiatok priemyselnej revolúcie. Počas 2. svetovej vojny pri bombardovaní nemeckými stíhačkami bolo zabitých viac ako 30 000 obyvateľov a mesto bolo takmer zničené. Dnešný Londýn pozostáva zo City a 32 správnych obvodov, vrátane mesta Westminster. Vo Westminsteri sídli väčšina obchodov a zábavných centier. Londýnske City je najväčšie bankové centrum na svete a hlavné obchodné centrum Európy (devízový trh je s denným obratom prevyšujúcim 500 miliárd dolárov najväčší na svete – je to viac, ako keby sa spojili devízové trhy New Yorku a Tokia).

Významné dátumy :

43 pred n. l. Rímske légie vedené cisárom Claudiom zvíťazili nad Keltmi sídlacimi v južnom Anglicku a pozdĺž rieky Temža. Rimania postavili drevený most cez rieku v blízkosti neskoršieho London Bridge. Cisár Claudius založil "Londinium" - prístav na severnom brehu Temže

60 n. l. Kráľovná Boadicea z východného Anglicka so svojím kmeňom rabuje a zapáľuje Londýn. Rimania však mesto skoro dobili späť a vládli Londýnu ďalších 350 rokov

407 Rím sťahuje svoje légie z Británie

596 Pápež Gregor I. Vyslal do Británie benediktínskeho mnícha Augustina, do Londýna tak prenikalo kresťanstvo.

871 Vikingovia (Dáni) obsadili Londýn; Londýn oslobodený kráľom Alfrédom Veľkým (878)

884 Anglosaský kráľ Alfréd Veľký urobil z Londýna hlavné mesto a zaviedol mestskú správu.

1045 Eduard Vyznávač (Eduard the Confessor) sa stal kráľom, a Londýn sa stal hlavným mestom Anglicka

1052 Eduard Vyznávač začína na ostrove Torney stavať nové opátstvo, ktoré dostalo meno Westminster.

1066 Pod vedením vojvodu Wiliama Dobyvateľa vpadli do anglicka Normania a vo vojne pri Hastingsse nad andosaským kráľom Haroldom II. Začala vláda normanskej dynastie.

1078 Viliam Dobyvateľ (William the Conqueror) nechal postaviť pevnosť Tower of London

1215 Kráľ Ján Bezzemok vydal listinu slobôd, ktorá zaručovala občanom Londýna voliť si vlastné zastupiteľstvo.

1338 Za Eduarda III. Vo Westminsteri pravidelne zasadá parlament.

1558 Na trón nastupuje Alžbeta I., ktorá dovedla Anglicko ku neočakávanému rozkvetu hospodárstva a kultúry, predovšetkým v oblasti vedy a literatúry.

1605 Odhalili plán Guya Fawkesa, ktorý chcel vyhodiť do vzduchu budovu parlamentu

1653 Oliver Cromwell sa stal protektorom Anglicka, Škótska a Írska

- 1665** Morová epidémia zabila viac ako 70,000 obyvateľov Londýna
- 1666** Veľký londýnsky požiar (Great Fire of London) zničil viac ako 13,200 domov a 84 kostolov
- 1694** Založená Národná banka Anglicka (Bank of England)
- 1712** Dokončené majstrovské dielo Christophera Wrena - katedrála St. Paul's Cathedral
- 1785** Vychádzajú prvé noviny - The Times
- 1830** Postavená socha admirála Nelsona na Trafalgar Square
- 1863** Spreádzkované londýnske metro - prvé metro na svete
- 1914** Prvé letecké bombardovanie Londýna - nemeckými vzducholodami Zeppelin
- 1939** Počet obyvateľov Londýna dosiahol 8,6 milióna
- 1940** Bombardovanie Londýna v Bleskovej vojne (56 nocí, 15 000 obetí, 3,5 milóna zničených domov)
- 1953** Korunovácia kráľovny Alžbety II.
- 1968** Beatles nahrávajú v štúdiu EMI v St. John's Wood
- 1981** Svadba princa Charles a Diany v katedrále St. Paul's
- 2000** Otvorené British Airways Millenium Eye a Tate Modern
- 2003** 50 výročie korunovácia kráľovny Alžbety II.

Westminsterské opátstvo

([angl.:](#) [Westminster Abbey](#)), oficiálne **Kolegiálny kostol sv. Petra, Westminster** ([angl.:](#) **The Collegiate Church of St Peter, Westminster**) je [gotický kostol](#) veľkosti [katedrály](#) v [londýnskom](#) mestskom obvode [City of Westminster](#). Nachádza sa kúsok na západ od [Westminsterského paláca](#), sídla britského parlamentu. Opátstvo je tradičným miestom korunovácií, svadieb, pohrebov i posledného odpočinku anglických panovníkov.

Od korunovácie Williama Dobyvateľa v roku 1066 **tu boli korunovaní všetci anglickí monarchovia** (okrem Lady Jane Grey, Edwarda V a Edwarda VIII, ktorí nemali korunovácie). Ceremoniu tradične vedie duchovný Arcibiskup z Canterbury. Trón Eduarda Vyznávča, na ktorom sú pri korunovácií panovníci usadení, je vystavený v opátstve. V roku **1953 tu bola korunovaná Alžbeta II.**

Westminsterské opátstvo je aj miestom, kde **je pochovaných mnoho významných ľudí**. Prvým pochovaným tu bol **Eduard Vyznávča** a po ňom mnoho anglických kráľov a kráľovien. Aristokrati boli pochovávaní v postranných kaplnkách, mnísi a ľudia spojení s opátstvom v krížových chodbách a na iných miestach. Jedným z najznámejších oblastí je **Kút poetov**, kde sú pochovávaní slávni literárni umelci. Prvým bol **Geoffrey Chaucer**. Takisto **hudobníci** z opátstva ako napríklad **Henry Purcell** majú svoje miesto v opátstve. Následne sa pochovávanie v opátstve stalo veľkou poctou. Táto tradícia sa rozšírila z aristokratov a poetov na generálov, admirálov, politikov, vedcov, doktorov a iných.

V roku 1997 tu prebehla spomienková omša za princeznú Dianu .

Najvýznamnejším pamätníkom je však je **hrob neznámeho vojaka z 1. svetovej vojny**. Symbolizuje všetky vojenské obete Británie , teda 765 399 britských vojakov padlých v 1. svetovej vojne. Hrob sa nachádza pri východe z opátstva a ja vždy obložený čerstvými kvetmi.

V jeho podzemí je pochovaných viac ako **3000 slávnych osobností**. Z korunovaných hláv napríklad **Alžbeta I.**, z vedcov **Isaac Newton**, zo skladateľov **Georg Riedrich Händel**, z básnikov **Charles Dickens**, z hercov **Laurence Oliver** a z politikov **Arthur Neville Chamberlain, Whinston Churchil, Charles Darwin a iní**. Nikde inde v krajine nenájdete podobnú veľkolepú galériu predkov.

Westminsterské opátstvo je **súčasťou svetového dedičstva UNESCO**. Je priamym majetkom kráľovskej rodiny. Do 19. storočia bol Westminster tretím vzdelávacím miestom v Anglicku po Oxforde a Cambridgi.

Tradičia hovorí, že na mieste, kde dnes stojí opátstvo bola v roku 616 postavená svätyňa. Skutočné opátstvo tu však bolo postavené v rokoch 1045 až 1050 kráľom Eduardom Vyznávačom. Vysvätené bolo 28. decembra 1065. Pôvodne slúžil tento kostol, postavený v románskom štýle, ako domov pre benediktínskych mníchov. Opátstvo bolo prestavané v gotickom štýle v rokoch 1245 až 1517. Prestavbu začal Henry III a dokončil ju architekt Henry Yevele za vlády kráľa Richarda II. Henry VII v roku 1503 pridal k opátstvu kaplnku v neskorom-anglickom štýle zasvätenú Panne Márii (známu ako Kaplnka Panny Henryho VII). Opátstvo bolo dočasne zatvorené v roku 1540 a o desať rokov neskôr sa stalo katedrálou. Teraz, tak isto ako mnohokrát neskôr, zachránilo existenciu opátstva jeho blízke spojenie s monarchiou a štátom. Dve veže na západnej strane opátstva postavili v rokoch 1722 a 1745 Sir Christopher Wren a Nicholas Hawksmoor. Neskoršia prestavba a oprava sa konala v 19. storočí a uskutočnil ju Sir George Gilbert Scott.

Za návštevu stojí kaplnka Henryho VII., Veľký kláštor s chrámom kapituly, kaplnka Pyxov alebo Múzeum umeleckých pokladov opátstva, ktoré sa v areáli Westminster Abbey nachádzajú.

Westminsterské opátstvo je jednou z najnavštevovanejších turistických atrakcií v Londýne napriek vysokému vstupnému.

Tower Bridge

je zdvíhací most v Londýne nad riekou Temža. Vedľa neho stojí pevnosť Tower of London, podľa ktorej dostal most meno. Často sa nesprávne označuje ako *Londýnsky most* (London Bridge), čo je ale v skutočnosti hneď ďalší most proti prúdu rieky.

V druhej polovici [19. storočia](#) sa vo východnej časti Londýna začala rozmáhať priemyslová výstavba. V súvislosti s tým bolo potrebné vybudovať nový most cez rieku, ktorý by stál po prúde rieky za mostom [London Bridge](#). Nanešťastie ale tu nebolo možné postaviť tradičný typ mosta, pretože by znemožnil lodnú dopravu do Londýnskeho prístavu, ktorý sa nachádzal medzi mostom London Bridge a Towerom. Tunel pod Temžou (tzv. *Tower Subway*) bol síce otvorený roku [1870](#), ale bol určený iba pre chodcov.

Roku 1870 bola stanovená *Komisia pre zvláštny most alebo tunel*, aby sa pokúsila nájsť riešenie tejto dopravnej hádanky. Komisia vyhlásila verejnú súťaž na konštrukciu nového mosta. Zaslanych bolo viac než 50 návrhov, vrátane jedného, od stavebného inžiniera [Josepha Bazalgetta](#). Vyhodnocovanie návrhov však bolo veľmi kontroverzné a víťazný návrh, zaslaný mestským architektom Horace Jonesom, bol vyhlásený až roku [1884](#).

Stavba mosta začala roku [1886](#) a trvala 8 rokov. Stál približne milión [libier](#). Na prácach sa podieľalo 5 hlavných dodávateľov a 432 robotníkov. Na podporu stability mosta boli na riečne dno položené dva masívne piliere; každý obsahoval viac než 70 000 ton [betónu](#). Kostra veží a mosta samotného bola vybudovaná z viac než 11 000 ton [ocele](#) a ako obloženie mosta na ochranu [ocelovej](#) kostry, pre vylepšenie vzhľadu bola použitá cornwallská žula a portlandský kameň.

Roku 1887 Jones zomiera a na jeho miesto nastupuje Jonesov hlavný inžinier, Sir [John Wolfe-Barry](#). Wolfe-Barry nahradzuje Jonesov stredoveký štýl fasády štýlom viac ozdobným, [Viktoriánskou gotikou](#).

Most bol otvorený roku [1894](#). Slávnostnú ceremóniu zahájil princ z Walesu, budúci kráľ [Eduard VII.](#) a jeho žena, [Alexandra Dánska](#).

Obom výškovým vyhlídkam, spájajúcim veže mosta a používaným chodcami pri zdvihnutých rámoch, keď preplávala pod mostom loď, sa dostalo nelichotivej povesti ako rajú

prostitútok a vreckových zlodejov, preto boli roku [1910](#) uzatvorené. V súčasnosti sú znovu otvorené ako súčasť historickej prehliadky mosta, ktorá zahŕňa i výstavu v oboch vežiach. Na výstave možno okrem iného vidieť dobové fotografie, rukopisné dokumenty, film o stavbe mosta. Súčasťou výstavy je aj prehliadka pôvodného parného systému, ktorý slúžil na zdvíhanie mostných rámov v budove neďaleko južného konca mosta.

Okrem toho má návštevník možnosť objednať si špeciálnu prehliadku *V zákulisí*, pri ktorej sa môže pozrieť do súčasného riadiaceho centra, ktoré nahradilo pôvodné parné stroje. Mostné rámy sú zdvihnuté približne päťstokrát do roka.

Aj keď je lodná doprava minimálna v porovnaní s tou, ktorá tu bola v čase stavby mosta, stále má prednosť pred cestnou dopravou. Táto skutočnosť takmer spôsobila diplomatický incident, keď sa prezident [USA Bill Clinton](#) so svojou kolónou zasekol pred mostom, keď sa zdvíhacie rámy neočakávane zdvihli.

Most leží takmer nad [Tower Subway](#), prvou podzemnou dráhou na svete (otvorená roku [1870](#)), ktorá ešte pred otvorením bola najkratšou možnosťou, ako sa dostať z jedného brehu na druhý.

V roku [2000](#) bol zavedený nový počítačový systém, ktorý má umožniť diaľkové ovládanie mosta. Nanešťastie tento systém je značne poruchový a už niekoľkokrát spôsobil zaseknutie mosta v otvorenej alebo naopak zatvorenej pozícii, ako sa to stalo napríklad [2. júna 2005](#).

Tower of London

(voľný preklad Londýnsky hrad Tower) je jednou z najznámejších turistických atrakcií. Jeho plné meno je: Kráľovský palác a pevnosť Jej Veličenstva, Tower of London. **Je súčasťou svetového dedičstva UNESCO** (od roku 1988). Táto historická pamiatka stojí v strede Londýna, v časti Borough of Tower Hamlets, na severnej strane rieky Temže. Tower of London je komplexom viacerých budov obklopených koncentrickými kruhmi obranných múrov a hradnou priekopou, nachádza sa vedľa mosta má 22 veží.

V roku 1078 dal pevnosť postaviť Viliam Dobyvateľ. V rokoch [1066](#) až [1087](#) dal postaviť z bieleho mramoru dnešnú **White Tower - Bielu vežu**, ktorá je jeho historickým jadrom. Pevnosť má pôdorys o rozmeroch 36 x 32 metra. V [12. storočí](#) bola okolo pevnosti vybudovaná vodná priekopa. [12. storočí](#) dal kráľ Richard Levie Srdce Bielu vežu obstavat' obranným múrom a snažil sa aj o vykopanie hradnej priekopy. To sa však podarilo až Henrichovi III v 13. storočí. Keď bola vodná priekopa v roku 1830 vypustená, našlo sa v nej mnoho ľudských kostí.

V [13. storočí](#) za vlády [Henricha III.](#) sa Tower stal [rezidenciou](#) britských panovníkov. Ten tiež ešte posilnil obranný múr a pevnosť rozšíril. Premenil vežu na kráľovskú rezidenciu a dal vybudovať aj iné budovy palácového charakteru. [Oliver Cromwell](#) však nechal tieto palácové budovy zbúrať v časoch revolúcie.

Opevnenie bolo dokončené v rokoch 1275 až 1285 Edwardom I. Ten postavil vonkajší obranný múr a vytvoril tak koncentrické dvojité opevnenie. Existujúcu hradnú priekopu zrušil a vybudoval novú. Steny pevnosti dosahujú hrúbku 3,6 metra.

Tower sa taktiež preslávil ako [väzenie](#). Boli tu uväznené a neskôr popravené dve ženy [Henricha VIII.](#): [Anna Boleynová](#), matka kráľovnej [Alžbety I.](#), v roku [1536](#) a [Katarína Howardová](#) v roku [1542](#). Boli tu väznení i [Thomas More](#), škótski králi [John Baliol](#) a [Dávid II.](#), francúzsky kráľ [Ján II. Dobrý](#) ako aj anglický kráľ [Henrich VI.](#), ale aj Rudolf Hess.

Od roku [1303](#) slúži Tower of London tiež ako kráľovská klenotnica v ktorej sú uschovávané britské korunovačné klenoty

Kedysi tu bola známa väznica. Dnes si tu pozriete zbierku mečov, zbraní, žeziel, ale najmä vzácne historické koruny panovníkov. Tie sú starostlivo zamknuté za sklenenými vitrínami a vy si ich priamo pozeráte stojac na pohyblivom páse.

Podľa jednej z legiend vydal **anglický kráľ Charles II. v 17. storočí rozhodnutie**, že majestátna **stavba musí byť domovom najmenej šiestich krkavcov**.

Od začiatku 13. storočia až do roku 1835 bol Tower of London zverincom. Dnes sú však jediné zvieratá obývajúce Tower of London havrany. Podľa legendy, ak havrany niekedy odletia, Biela veža, monarchia aj celé kráľovstvo spadne. **V Toweri je osem havranov** (krkavce Baldrick, Bran, Branwen, Gundulf, Gwyllum, Hugine, Munin a Tho sa teraz nachádzajú v zvláštnych voliérach), ktorým pristiňujú krídla, aby neodleteli. Stará sa o nich špeciálny pracovník „Ravenmaster“. Hoci Tower of London už nie je kráľovskou rezidenciou, stále oficiálne zostáva kráľovským palácom a je teda strážený kráľovskou gardou.

Keďže Tower je dnes primárne turistickou atrakciou, má svojich vlastných sprievodcov. **Yeomen Warders** (tiež **známi ako Beefeaters**) boli ustanovení v roku 1485 kráľom Henrichom VIII. Typické sú ich jasné, červenozlaté rovnošaty, pochádzajúce z roku 1552. Tieto sa používajú dnes iba pri slávnostných príležitostiach. Častejšie nosia modré uniformy z čias kráľovnej Viktórie (z roku 1858). Strážcovia sú jednak turistickými sprievodcami po pevnosti, jednak sa starajú o jej bezpečnosť a aj samotní sú turistickou atrakciou.

Kolem pevnosti čtvercového pôdorysu jsou vybudované dva okruhy hradeb. Na vnitřní hradbě je v pravidelných rozestupech 13 menších věží. Na vnější hradbě na říční straně je šest věží, na opačné straně v rozích jsou dvě polokruhové bašty. Nejstarší částí je normanská White Tower. Ve věži postavené v 11. století se nachází královská zbrojnice (The Royal Armoury). Jméno pevnosti bylo odvozeno od této věže.

Jednou z největších atrakcí pevnosti jsou *Yeoman Warders* - strážci, kteří byli založeni roku *The Wakefield Tower* postavena ve 13. století sloužila v letech 1870-1967 i jako královská klenotnice. Věž dnes má dvě komory, spodní slouží jako strážnice, osmistenná horní bohatě zdobená slouží jako modlitebna.

Natural History Museum

je prírodopisne múzeum, nachádza sa na Exhibition Road. **Natural History Museum** bolo založené v roku 1881. Základom múzea boli zbierky írskoho lekára sira Hansa Sloana obsahujúce sušené rastliny, vypreparované zvieratá a ľudské kostry. V súčasnosti **Natural History Museum** obsahuje asi 70 miliónov predmetov, ktoré sú rozdelené do piatich hlavných častí - botanika, entomológia, mineralógia, paleontológia a zoológia. Múzeum **je známe zbierkou koster dinosaurov**, predovšetkým **kostrou diplodoka**, ktoré tvoria výraznú dominantu pri vstupe do múzea. **Od roku 1988 je zaujímavosťou múzea model aktívnej sopky**. Jedná sa o **exponát prezentujúci zemetrasenia**. Tento exponát je riadený počítačom. Vo svojej dobe bol prvým počítačom riadeným exponátom na svete. Zaujímavé je aj novo vytvorené Darwinova centrum, ktoré obsahuje zbierku niekoľkých miliónov konzervovaných živočíchov. Najzaujímavejším exponátom v Darwinova centre je 8 m dlhý kalamár, ktorý bol vylovený v blízkosti Falklandských ostrovov. Kalamár je vystavená na význačnom mieste v osobitnej miestnosti vo vystuženom sklenenom akváriu, ktoré obsahuje zmes formaldehydu a slaného roztoku. V súčasnosti je **Natural History Museum** obľúbeným turistickým cieľom v [Londýne](#). Ročne ho navštívi skoro 4 milióny ľudí. Vstup do múzea je zadarmo s výnimkou špecializovaných akcií.

Britské múzeum

(anglicky: **The British Museum**) nachádzajúce sa v [londýnskom](#) obvode [Camden](#) je jedno z najväčších a najvýznamnejších [múzeí](#) histórie a kultúry. Bolo založené v roku [1753](#) a jeho základom sa stala zbierka lekára a vedca Sira [Hansa Sloana](#). Tá obsahovala asi 40 000 kníh, 7 000 rukopisov, publikácie Albrechta Dürera a mnohé starožitnosti z Egypta, Grécka, Blízkeho

a Ďalekého východu a Ameriky. Múzeum bolo pre verejnosť sprístupnené [15. januára 1759](#) a bolo umiestnené v *Montagu House* v [Bloomsbury](#), na mieste, kde sa nachádza súčasná budova múzea.

Britské múzeum obsahuje zbierky s viac ako siedmimi miliónmi predmetov zo všetkých kontinentov dokumentujúcich históriu ľudstva od začiatku až do súčasnosti. Mnohé objekty sú uschovávané mimo budovy múzea z dôvodu nedostatku miesta.

Fasáda budovy smerom na Great Russell Street je typickým príkladom štýlu Roberta Smirka. Priečelie budovy, inšpirované gréckym chrámom zasväteným bohyni Aténe, zdobí 44 iónskych stĺpov. Trojuholníkový štít nad vchodom je zdobený plastikami Richarda Westmacotta z roku 1852, zobrazujúcimi rast civilizácie.

Duveen Gallery bola navrhnutá architektom Johnom Russellom Popeom. V čase druhej svetovej vojny bola poškodená pri bombardovaní a znovu sprístupnená po oprave roku 1962.

Veľká dvorana Alžbety II. je zastrešená plocha v centre budovy múzea, navrhnutá Normanom Fosterom a jeho spoločnosťou Foster and Partners. Bola otvorená v decembri 2000 a je najväčším zastrešeným priestorom v Európe. Strecha je tvorená kovovou konštrukciou vyplnenou 1 656 sklenenými panelmi. V centre veľkej dvorany sa nachádza čítareň uvoľnená Britskou knižnicou, ktorá jej funkciu zabezpečuje neďaleko nádraží King's Cross a St Pancras.

Medzi najvýznamnejšie exponáty patrí **Rosettská doska, mramorové sochy a plastiky z aténskeho Parthenónu, Perzii artefakty a socha Moai z veľkonočných ostrovov.**

Greenwich Park

je jedným z Kráľovských parkov v Londýne a zároveň aj najstarším z nich. Bol založený v roku 1433. Pôvodne sa park používal na poľovačky na jelene a bol najväčšou plochou zelene v juhovýchodnom Londýne. Rozprestiera sa na ploche 183 akrov (17 ha).

V severnej časti parku sa nachádza Národné námorné múzeum (angl.: National Maritime Museum) sídliace v bývalom Queen's House. V strede parku sa nachádza Kráľovské observatórium Greenwich (angl.: Royal Observatory Greenwich). Observatórium je umiestnené na vrchole kopca. Na západnom okraji parku stojí Ranger's House.

Pred observatóriom sa nachádza socha generála Jamesa Wolfa. Z tohto miesta je krásny výhľad na celé okolie: od bývalej Greenwichskej nemocnice (v súčasnosti Kráľovská námorná škola), rieky až smerom k mrakodrapom Canary Wharf, City na severozápade a Miléniovému domu na severe.

Royal Observatory, Greenwich

(doslova Kráľovské observatórium, Greenwich) je anglické národné observatórium, umiestnené v londýnskom Greenwichi (0°0,0'; +51°28,6'; 47 m).

Pôvodne bolo založené roku 10.8.1675 v Greenwichi pri Londýne. Výstavbu observatória odobril anglický kráľ Karol II. Postavili ho podľa návrhu v tom čase najslávnejšieho britského architekta Christophera Wrena. Išlo o vôbec prvú budovu v Británii, ktorú postavili preto, aby slúžila vede.

Na konferencii vo Washingtone v roku 1884 uzavrelo 41 delegátov z 25 krajín dohodu, že svetový čas sa bude merať podľa poludníka, ktorý prechádza greenwichskou hvezdárňou. Svet podľa neho rozdelili na 24 časových pásiem. Stalo sa tak vďaka rozvoju dopravy, ktorý si vyžiadaval zjednotenie merania času. Celosvetovo známym sa stal Greenwich na konci 19. storočia. Dovtedy malo takmer každé miesto na Zemi svoj vlastný čas.

Greenwichský poludník alebo nultý poludník alebo základný poludník (Zeme) je zemský poludník prechádzajúci hvezdárňou v Greenwichi. **Od tohto poludníka sa počítajú**

zemepisné dĺžky, a to kladne východne od neho a záporne západne od neho. Základný poludník je aj základom na určovanie jednotného času platného pre celú Zem (svetový čas). Hlavnou úlohou observatória sa stalo hneď po založení určovanie zemepisnej dĺžky. Kým s určovaním šírky nemali námorníci na otvorenom oceáne vďaka výške Polárky nad obzorom žiadny problém, s určovaním polohy v smere východ-západ to bolo zložitejšie. Chýbal im k tomu pevný bod a na rozbúrenom mori nedokázali udržať presný chod kyvadlových hodín. Bez presného času sa nedala poloha určiť ani podľa Mesiaca či Slnka. Vedením hvezdárne poveril kráľ muža, ktorý vošiel do dejín ako prvý kráľovský astronóm. Bol ním nadaný **John Flamsteed**, ktorý sa do funkcie vypracoval samoštúdiom, pretože otec mu pre podlomené zdravie nedovolil navštevovať univerzitu. Post riaditeľa greenwichského observatória bol spojený s titulom kráľovského astronóma až do roku 1972. Pri vzniku observatória ležal Greenwich dostatočne ďaleko od Londýna. S rastom metropoly, pribúdajúcim znečistením a množstvom svetiel, ktoré ho v noci osvetľovali, nemohla hvezdáreň ďalej plniť svoju úlohu. Pre zlé pozorovacie podmienky observatórium r. 1957 preložili o 70 km južnejšie, do zámku Herstmonceux pri Hailshame v Sussexe ($+0^{\circ}20,3'$; $+50^{\circ}52,3'$; 32 m). Poloha nultého poludníka ale ostala nezmenená a zrušené observatórium sa premenilo na múzeum (Old Royal Greenwich Observatory). V roku 1990 sa observatórium presunulo do univerzitného mesta Cambridge. V roku 1998 Kráľovské greenwichské observatórium definitívne zrušili. Pôvodne miesto observatória v Greenwichi sa teda opäť stalo kráľovským observatóriom, tentokrát s názvom Royal Observatory, Greenwich a je časťou National Maritime Museum. Niektoré pracoviská observatória presunuli už predtým do La Palma na Kanárskych ostrovoch a škótskeho Edinburghu.

Expozícia v dome **Johna Flamsteeda**, astrológa, vynálezcu a zakladateľa kráľovského observatória. Aj vďaka moderným počítačovým technológiám je možné si vyskúšať nové interaktívne formy sprístupňovania muzeálnych a archívnych exponátov. Zaujímavá je aj výstava rozmanitých prístrojov na meranie času.

Flamsteed bol presvedčený, že bez podrobnej mapy hviezdnej oblohy je splnenie úlohy nemožné. Zo svojho platu nakúpil prvé prístroje a po vybudovaní hvezdárne sa hneď pustil do práce. Zmapoval oblohu nad Britániou a zakreslil viac ako 3000 hviezd.

Na určovanie polohy však bolo treba zostaviť aj hviezdnu mapu južnej poglobule. Úlohou poveril Karol II. Flemsteedovho nasledovníka Edmonda Halleyho. Sotva 20-ročný Halley mapu zostavil na ostrove Svätá Helena. Mladší kolega začal byť úspešnejší ako učiteľ. V roku 1705 publikoval prácu, v ktorej vypočítal periodické návraty jednej kométy. Jej obežnú dobu stanovil na 76 rokov. Keď sa kométa v roku 1758, 15 rokov po jeho smrti presne podľa predpovede znovu objavila, dostala meno Halleyho.

Ku koncu života Flemsteed na Halleyho úspechy stále viac žiarlil. Písal o ňom ako o človeku, ktorý rád fajčil, pil brandy a mal spôsoby námorníka. Aby nemohol Halley využiť niektoré výsledky jeho práce, nechcel ich Flamsteed počas svojho života dokonca ani publikovať. Po jeho smrti v roku 1719 to bol však práve Halley, kto prevzal vedenie hvezdárne aj titul kráľovského astronóma.

V roku 1714 vypísal parlament na vyriešenie problému pri určovaní zemepisnej dĺžky na vtedajšiu dobu obrovskú odmenu 20 000 libier. Napriek tomu ju definitívne nevyriešil žiadny slávny astronóm ani matematik, ale o storočie neskôr tesár John Harrison. Skonstruoval špeciálne hodiny, ktoré udržali presný čas aj počas dlhých zaoceánskych plavieb.

Dnes takmer každá cestovná kancelária zo strednej Európy má pri ceste do Londýna v pláne zástavku v Greenwichi. Turisti sa tu s obľubou fotografujú stojac jednou nohou na západnej a

druhou na východnej pologuli. Ak by sa robila celosvetová anketa o najslávnejšiu hviezdáreň, vyhrala by ju s veľkým náskokom tá greenwichská napriek tomu, že tu neurobili žiadny prevratný objav, ani sa tu nenachádza najmodernejší ďalekohľad. Dnes je v Greenwichi jedno z najnavštevovanejších britských múzeí.

Použitá literatúra :

Kolektív autorov : Londýn. Beadeker, turistický sprievodca. Bratislava : Gemini, 1992, 240 s. ISBN 80-85265-20-6

Kolektív autorov : Londýn. Praha : Ikar, 2007, 447 s. ISBN 978-80-249-0824-3.

<http://sk.wikipedia.org>

www.londyn.sk

www.westminster-abbey.org

wgp.greenwichmeantime.com